

TURINYS

Saulės sistema	2	Kanada ir Grenlandija	80
		Jungtinės Valstijos	82
		Vidurio Amerika	84
		Karibai	86
PASAULIS		AUSTRALIJA IR OKEANIJA	
Žemės sandara	4	Australija ir Okeanija. Gamtinis žemėlapis	88
Geografiniai atradimai	6	Australija ir Okeanija. Politinis žemėlapis	90
Gamtinis žemėlapis	8	Australija ir Naujoji Zelandija	92
Klimatas	10	Melanezija, Mikronezija, Polinezija	94
Krituliai	12		
Geografinės zonos	14	ARKTIS	
Politinis žemėlapis	16	Arktis. Gamtinis žemėlapis	96
Gyventojai	18		
Kalbos, religijos ir rasės	20	ANTARKTIS	
Gamtos ir kultūros paveldas	22	Antarktis. Gamtinis žemėlapis	98
Ekonominės organizacijos	24		
Pramonė ir žemės ūkis	26	EUROPA	
Transportas ir komunikacijos	28	Europa. Gamtinis žemėlapis	100
Karai ir konfliktai	30	Europa. Politinis žemėlapis	102
Konfliktai Kaukaze	32	Europos Sąjunga	104
Karas Ukrainoje 2014 m.	33	Šiaurės Europa	106
Karas Ukrainoje 2022–	34	Austrija, Šveicarija, Vokietija	108
Pilietinis karas Sirijoje 2011–	36	Vidurio Europa	110
Migracijos	37	Jungtinė Karalystė ir Airija	112
		Beneliuksas	114
AFRIKA		Prancūzija	116
Afrika. Gamtinis žemėlapis	38	Italija, Slovėnija, Malta	118
Afrika. Politinis žemėlapis	40	Balkanai	120
Šiaurės Afrika	42	Ispanija ir Portugalija	122
Vakarų Afrika	44	Rytų Europa	124
Vidurio Afrika	46	Rusija	126
Pietų Afrika	48		
		BALTIJOS ŠALYS	
AZIJA		Baltijos šalys. Gamtinis žemėlapis	128
Azija. Gamtinis žemėlapis	50		
Azija. Politinis žemėlapis	52	LIETUVA	
Vidurio Azija	54	Gamtinis žemėlapis	130
Indostanas	56	Augalija, gyvūnija ir klimatas	132
Kinija, Taivanas, Mongolija	58	Saugomos teritorijos ir gamtos paminklai	134
Japonija ir Korėja	60	Administracinis žemėlapis	136
Pietryčių Azija	62	Gyventojai	138
Vakarų Azija	64	Kultūros paveldas	140
		Transportas	142
PIETŲ AMERIKA		ŽODYNĖLIS	144
Pietų Amerika. Gamtinis žemėlapis	68		
Pietų Amerika. Politinis žemėlapis	70	VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	144
Šiaurė	72		
Pietūs	74		
ŠIAURĖS AMERIKA			
Šiaurės Amerika. Gamtinis žemėlapis	76		
Šiaurės Amerika. Politinis žemėlapis	78		

Karas Ukrainoje 2022–

2022 m. vasario 24 d. Rusija įsiveržė į Ukrainą, taip Europoje sukeldama didžiausią karinį konfliktą nuo Antrojo pasaulinio karo laikų. Iki 2022 m. birželio Rusijos kariai užėmė apie 20 % Ukrainos teritorijos. Iki 2023 m. balandžio apie 8 mln. ukrainiečių iš karo zonos pasitraukė į šalies vakarus, o daugiau kaip 8,2 mln. gyventojų pabėgo iš šalies.

Prieš invaziją Rusijos kariai telkėsi prie Ukrainos sienų, nors Rusijos pareigūnai neigė bet kokius planus pulti. Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas paskelbė apie „specialiąją karinę operaciją“, melagingai tvirtino, kad Ukrainą valdo neonaciai, persekiojantys rusų mažumą. Jis teigė, kad jo tikslas yra „demilitarizuoti ir denacifikuoti Ukrainą“. Rusijos oro antskrydžiai ir sausumos invazija prasidėjo šiauriniu frontu nuo Baltarusijos link Kyjivo, šiaurės rytų frontu nuo Charkivo, pietiniu frontu nuo Krymo ir pietrytiniu frontu nuo Donbaso. Ukrainoje buvo įvesta karo padėtis ir paskelbta visuotinė mobilizacija.

Susidūrę su stipriu ukrainiečių pasipriešinimu, Rusijos kariai iki 2022 m. balandžio pasitraukė iš šiaurinio fronto. Pietiniame ir pietrytiniame frontuose Rusija kovą užėmė Chersoną, o gegužę – Mariupolį. Bombardavo karinius ir civilinius taikinius toli nuo fronto linijos, įskaitant energetikos tinklus. 2022 m. pabaigoje Ukraina pradėjo kontrpuolimą pietuose ir rytuose. Netrukus po to Rusija paskelbė apie neteisėtą keturių iš dalies okupuotų regionų aneksiją. Rugsėjį Ukraina išvijo rusus iš Charkivo srities, o lapkritį susigrąžino dalį Chersono srities, įskaitant patį Chersono miestą. 2023 m. birželį Ukraina pradėjo dar vieną kontrpuolimą pietryčiuose.

Karinė situacija Ukrainoje 2022 m. kovo pab.

- Rusijos okupuotos Ukrainos teritorijos
- 2014 m. Rusijos okupuotos Ukrainos teritorijos riba
- Ukrainos karinė bazė
- Ukrainos karinio laivyno bazė
- Ukrainos karinis oro uostas
- atominė elektrinė
- svarbi elektrinė
- tiltai per Dnieprą

Mūšis dėl Kyjivo 2022 02 25–04 02

- tolimiausia Rusijos pajėgų pasiekta riba
- Ukrainos kontrpuolimo metu išvaduota šalies teritorija
- Rusijos puolimo kryptys
- Ukrainos kontrpuolimo kryptys
- Bučva
- Ukrainos kariuomenės susprogdinta Kozarovičių damba, tiltai per Irpinę ir Tetevną (2022 02 25)
- rusų desantas
- oro uostas

Rusijos karo nusikaltimai

Nuo invazijos į Ukrainą pradžios 2022 m. Rusijos kariuomenė ir valdžios institucijos įvykdė daug tyčinių išpuolių prieš civilinius taikinius, civilių gyventojų žudynių, moterų ir vaikų kankinimų ir prievartavimų, ukrainiečių karo belaisvių kankinimų ir žalojimo, beatodairiškų išpuolių tankiai apgyvendintose vietovėse. Ukrainos valdžios institucijų duomenimis, Rusijos pajėgos pagrobė daugiau kaip 120 000 ukrainiečių vaikų ir deportavo juos į Rusijos rytines provincijas, dalies šių vaikų tėvus nužudė. 2022 m. balandį Rusijos kariuomenei pasitraukus iš Kyjivo regiono, jų kontroliuotose gyvenvietėse aptikta įrodymų apie masines civilių žudynes. Daugiausia tarptautinės bendruomenės dėmesio sulaukė žudynės Bučoje, kurias, remiantis liudininkų pasakojimais, palydovinėmis nuotraukomis, perimtais radio pokalbiais ir dronų vaizdo įrašais, įvykdė Rusijos kariuomenė. Stebėtojai taip pat užfiksavo pagrobimų ir kankinimų Rusijos kontroliuojamose teritorijose. Tarp aukų buvo okupuotų miestų ir kaimų pareigūnų, žurnalistų ir paprastų gyventojų. Kovo 9 d. surengtas antskrydis Mariupolio centre, kurio metu buvo sugriauti gimdymo namai, vaikų ligoninė. Mariupolio teatro bombardavimas – vienas baisiausių išpuolių prieš civilius gyventojus per šį karą. Raketos smūgio į Kramatorsko geležinkelio stotį metu žuvo mažiausiai 58 žmonės (įskaitant penkis vaikus), daugiau kaip 100 buvo sužeista. 2022 m. spalį Rusija suaktyvino atakas prieš elektrines ir kitą civilinę infrastruktūrą, siekdama, kad milijonai civilių gyventojų žiemą liktų be šildymo ir vandens. Masinis nevaldomų svedinių, įskaitant kasetinius šaudmenis, naudojimas, neatsižvelgiant į civilių aukas, taip pat yra sąmoninga Rusijos ginkluotųjų pajėgų strategija Ukrainoje.

Mariupolio apgultis

Mariupolio apgultis prasidėjo 2022 m. kovo 2 d. ir tęsėsi iki gegužės 20 d., tad miesto gynyba truko 86 dienas, iš kurių 82 dienos buvo praleistos visiškoje apsuptyje. Apgultis baigėsi, kai metalurgijos gamykloje „Azovstal“ pasidavė Ukrainos „Azovo“ pulko kariai. Mariupolio blokada sukėlė humanitarinę katastrofą, tūkstančiai žmonių liko be namų, priegios prie elektros, vandens ir šildymo. Raudonasis Kryžius padėtį Mariupolyje apibūdino kaip apokaliptinę, o Ukrainos valdžios institucijos kaltino Rusiją sukūrus didelę humanitarinę krizę mieste. Ukrainos pareigūnai pranešė, kad dėl didelio masto Rusijos bombardavimų žuvo apie 25 000 civilių, sunaikinta 90 % pastatų.

Mariupolio dramos teatro bombardavimas

2022 m. kovo 16 d., invazijos į Ukrainą metu, Rusijos ginkluotosios pajėgos subombardavo Mariupolio dramos teatrą. Pastatas buvo naudojamas kaip slėptuvė nuo bombų miesto blokados metu. Įvairių šaltinių duomenimis, jame slėpėsi nuo 500 iki 1200 civilių. Ukrainos vyriausybė apkaltino Rusijos ginkluotąsias pajėgas tyčia susprogdinti teatrą, kai jame buvo įsikūrę civiliai gyventojai, daugiausia moterys ir vaikai. Ir ESBO ekspertai, ir „Amnesty International“ šį išpuolį pavadino Rusijos karo nusikaltimu.

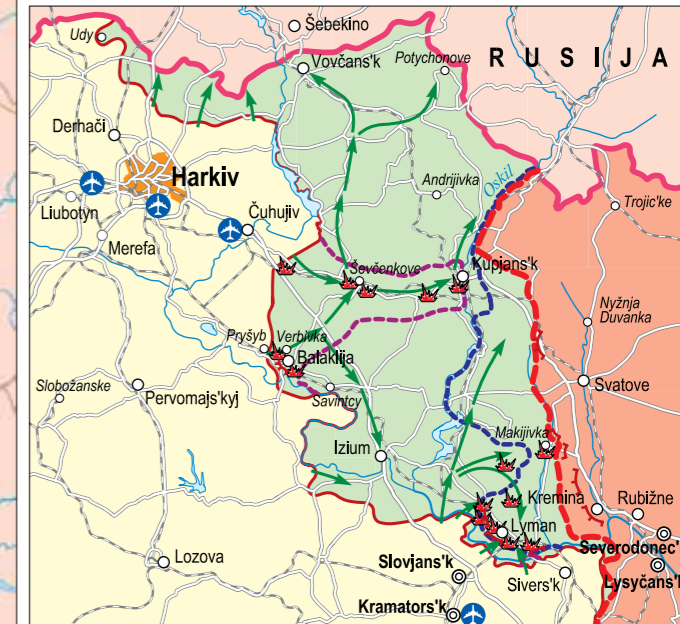

Kreiserio „Moskva“ nuskandinimas

2022 m. balandžio 14 d. ukrainiečiai nuskandino Rusijos karinio Juodosios jūros laivyno flagmaną – raketinį kreiserį „Moskva“. Ukrainos pareigūnai pranešė, kad jos ginkluotosios pajėgos apgadino laivą dviem priešlaivinėmis raketomis R-360 „Neptun“. Kreiseris „Moskva“ buvo trečias pagal dydį Rusijos karinio jūrų laivyno ir didžiausias bei geriausiai ginkluotas Juodosios jūros laivyno laivas. Ukrainos nacionalinio saugumo ir gynybos tarybos duomenimis, iš 510 laive buvusių žmonių išsigėlbėjo tik 58.

Kontrpuolimas prie Charkivo 2022 09 06–10 02

- Rusijos kariuomenės užimta Ukrainos teritorija (spalio 25 d.)
- Ukrainos kontrpuolimo metu išvaduota šalies teritorija
- Rusijos gynybines pozicijas
- Ukrainos kontrpuolimo kryptys
- fronto linija rugsėjo 6 d.
- fronto linija rugsėjo 9 d.
- svarbiausių mūšių vietos
- oro uostas

Kachovkos užtvankos sunaikinimas

2023 m. birželio 6 d. Ukrainoje rusai susprogdino Kachovkos užtvanką, dėl to Chersono srityje buvo užtvindyta apie 30 gyvenviečių su maždaug 40 000 gyventojų. Dėl potvynio žuvo mažiausiai 58 žmonės, o virš 30 paskelbti dingusiais be žinios.

Kontrpuolimas prie Charkivo

Ukrainos kontrpuolimas prie Charkivo prasidėjo 2022 m. rugsėjo 6 d. ir tęsėsi iki spalio pradžios. Okupantai manė, kad puolimas vyks pietuose, bet Ukrainos kariuomenė atakavo ten, kur priešas mažiausiai tikėjosi. Tai sukėlė paniką, Rusija prarado ištisus kariuomenės dalinius, daugybę technikos. Ukrainos pajėgos per proveržį atsiėmė daugiau kaip 8500 km² teritorijos.

AZIJA

Gamtinis žemėlapis

Faktai apie Aziją

- Šiauriausias taškas – Mys Čeljuskin (Rusija)
- Piečiausias taškas – Tanjung Piai (Malaizija)
- Ryčiausias taškas – Mys Dežnėva (Rusija)
- Vakariausias taškas – Baba Burun (Turkija)

Didžiausi ežerai:

- 1 Kaspijos jūra (Rusija, Azerbaidžanas, Iranas, Turkmėnistanas, Kazachstanas) 371 000 km²
- 2 Bajkal (Rusija) 30 500 km²
- 3 Balkaš (Kazachstanas) 18 428 km²
- 4 Aral (Kazachstanas, Uzbekistanas) 17 160 km²
- 5 Sasyk Kiol (Kirgizija) 6 236 km²

Ilgiausios upės:

- 1 Čang Džiang (Jangdzė), (Kinija) 6300 km
- 2 Huang He (Geltonoji upė), (Kinija) 5464 km
- 3 Mekong (Pietryčių Azija) 4424 km
- 4 Lena (Rusija) 4400 km
- 5 Enisej (Rusija) 4090 km

Didžiausios salos:

- 1 Kalimantan (Brunėjus, Indonezija, Malaizija) 757 050 km²
- 2 Sumatra (Indonezija) 524 000 km²
- 3 Honšiu (Japonija) 230 000 km²
- 4 Sulawesi (Indonezija) 189 218 km²
- 5 Java (Indonezija) 138 794 km²

Aukščiausios vietos:

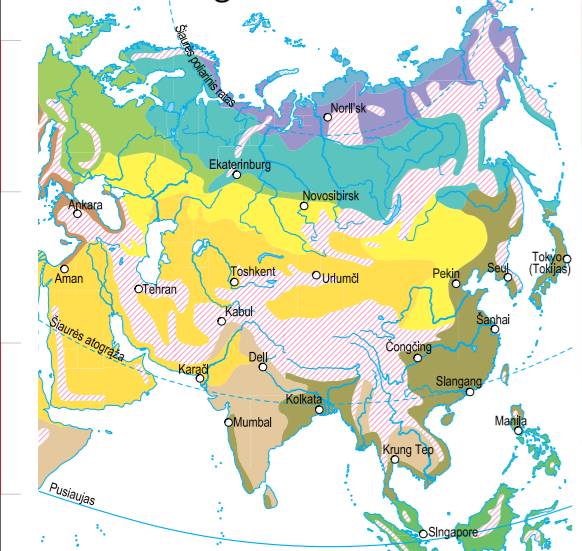
- 1 Džomolungma (Everest), (Kinija, Nepalas) 8848 m
- 2 Čogori (Kinija, Pakistanas) 8611 m
- 3 Kančendžanga (Indija, Nepalas) 8598 m
- 4 Lotse (Nepalas) 8516 m
- 5 Makalu (Kinija, Nepalas) 8463 m

Žemiausios vietos:

- 1 Negvoji jūra (Izraelis, Jordanija) -410 m
- 2 Tiberijos (Kinereto) ež. (Izraelis, Sirija) -208 m
- 3 Turpano įduba (Kinija) -154 m
- 4 Karagije įduba (Kazachstanas) -132 m
- 5 Jordano slėnis (Izraelis) -120 m

- ⊕ Aukščiausia temperatūra – Tirat Zvi (Izraelis) +54°C (1942 m.)
- ⊖ Žemiausia temperatūra – Oimiakon ir Verhojansk (Rusija) -68°C (1968 m.)
- ☔ Drėgniausia vieta – Čerapundži (Indija) 11 430 mm
- ☀ Sausiausia vieta – Aden (Jemenas) iki 46 mm

Geografinės zonos

- arktinės ir antarktinės dykumos
- tundros ir miškatundrės
- spygliuočių miškai (taiga)
- mišningi ir plačialapiai miškai
- miškastėpės ir stepės
- pusdykumės ir dykumos
- savanos ir retmiškiai
- kserofitiniai miškai ir krūmynai
- periodiškaai drėgni (musoniniai) miškai
- drėgnieji pusiaujo miškai
- vertikalaus zonizacijos sritys

Kraštovaizdis

Didžiausiam žemynne galima pamatyti įvairiausių kraštovaizdžių: miškai ar žolėne augalija apaugusių plokščių ar kalvotų lygumų, pustomų smėlio kopų, upių slėnių suskaidytų plokščiakalnių ir upių sunęštų lygumų, aukščiausių pasaulio kalnų ir daugybę žemesnių kalnagūbrių, rūkstančių ugnikalnių. Kadangi skiriasi geologinė praeitis ir didelės teritorijos klimato veiksniai, Azijoje kraštovaizdžių kaita sudėtingesnė nei kituose žemynuose.

Mastelis 1 : 30 000 000

Gamtinė Azija

Apibūdinant Azijos reljefą, būtų galima žemyną skirti į tris dalis. Šiaurinę dalį sudaro senų, suirusių neaukštų kalnų grandinės, plokščiakalniai ir tarp jų plytinčios lygumos. Centrinė – sudėtingos vidurinio kalnodaros laikotarpio kalnai (vietomis siekiantys 7000 m) ir plokščiakalniai tarp jų (iš jų ir aukščiausias pasaulyje Tibeto plokščiakalnis). Pietinė žemyno dalimi tęsiasi naujosios kalnodaros zona, kurioje žemyno plokštei susirėmus su Afrikos, Indijos ir Australijos bei Ramiojo vandenyno plokštėmis, iškilo aukščiausias pasaulyje Himalajų kalnynas (per 8000 m), nedaug žemesni Pamyro, Hindukušo, Karakorumo kalnai, kuriuos, einant šia kalnodaros juosta į rytus ar vakarus, iki pat Europos keičia 3000–5000 m aukščio kalnų grandinės. Iš šių kalnų į pietus tekančios upės nusileidžia į žemyno pietinės ir pietrytinės dalies žemumas: Mesopotamijos, Indo (*Indus*), Gango (*Ganga*), Mekongo (*Mekong*) ir kt. Iš rytų ir pietryčių žemyną supančios salose labai daug veikiančių ugnikalnių. Vakaruose, nuo Afrikos atskilusiam Arabijos pusiasalyje, plyti didžiausia pasaulyje smėlingoji dykuma – Rub al Halio.

Džomolungma (Everest)

Aukščiausia pasaulio viršūnė (8848 m). Kalnas yra Himalajų kalnyne Mahanlangūro Himalo kalnagūbryje. Pirmieji 1953 m. įkopė Edmundas Hilaris iš Naujosios Zelandijos ir šerpas Norgajus Tensingas iš Nepalo.

Klimatas

Oro temperatūra žiemą žemėje ne tik tolstant į šiaurę, bet ir nuo Europos krantų pasiekiančios šiltosios Šiaurės Atlanto srovės poveikio, o Rytų Sibire nukrinta iki – 70 °C. Azijos klimatui didelę įtaką daro ir kalnų išsidėstymas. Vakariniuose ir pietiniuose kalnų grandinių šlaituose krituliai iškrinta, o per kalnus persirita jau sausos oro masės. Pietų ir Rytų Azijoje dėl musoninių vėjų kaitos drėgną vasarą keičia sausa žiema. Dėl kalnų ar aukšto atmosferos slėgio kritulių negaunančiuose žemyno vidurio rajonuose susiformavo dykumų ir pusdykumų. Didelėms vakarų ir vidurio sritims būdingas kalnų klimatas.

Krituliai

Lapkričio – Balandžio mėn.

Gegužės – Spalio mėn.

Čerapundžis

Drėgniausia vieta Žemėje. Šioje šiaurės rytų Indijos vietoje per metus iškrinta nuo 11 000 mm iki 13 000 mm kritulių.

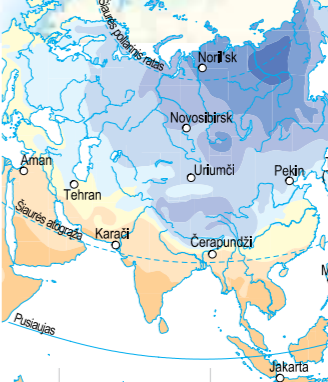

Didžioji panda (lot. *Ailuropoda melanoleuca*)

Lokinių šeimos gyvūnai, gyvenantys tik Pietvakarių Kinijos bambukų miškuose. Nors priklauso priešriesiems žinduoliams, pandos yra žolėdės, minta daugiausia bambukais. Sveria apie 150 kg, stovint pandos 1,2–1,5 m. aukščio. Pasaulyje išlikę tik keli simtai pandų, joms gresia išnykimas, dėl to panda dar žinoma kaip pasaulinės gamtos saugos organizacijos simbolis.

Temperatūra

Sausio mėn.

Liepos mėn.

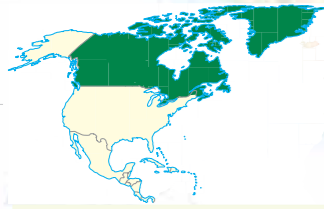
Ugnikalniai

Aplink Ramųjį vandenyną esantys ugnikalniai sudaro vadinamąjį Ugnies žiedą. Čia įvyksta 90% visų pasaulio žemės drebėjimų, yra 75% visų pasaulio ugnikalnių. Ypač daug ugnikalnių Indonezijos, Japonijos, Kamčatkos regionuose.

Cunamis

Dažniausiai jūros dugne vykstančių žemės drebėjimų sukeltos aukštos bangos. 2004 m. Indijos vandenyne kilęs vienas didžiausių cunamių istorijoje vandenyno pakrantės srityse pražudė per 220 000 žmonių.

Kanada ir Grenlandija

Kanada yra antra pagal dydį pasaulio valstybė, kurios didelę plotą dalį apima tundros ir arktinės dykumos, bet jos apgyvendinimas vienas rečiausių

Baltasis lokys (lot. *Ursus maritimus*)

Didžiausias pasaulyje sausumos plėšrūnas, sveriantis apie 400-500 kg. Lokiai prisitaikę gyventi atšiauriomis klimato sąlygomis, srityse, kur temperatūra gali nukristi iki -55 °C.

Kraštovaizdis

Trijų vandenynų skalausamoje šalyje tūkstančius kilometrų galima keliauti kalnagūbriais, apledėjusiais tyrais, derlingomis prerijomis ir spygliuočių miškais. Didžioji Kanados paviršiaus dalis – prieš milijardus metų susiformavusių uolienuų skydas – dabartinę išvaizdą įgijo dėl pastaruosius porą šimtų tūkstančių metų jį veikusio milžiniško ledyno. Jo liekanų galima rasti Kanados arktiniame sulyne.

pasulyje. Miškų ir ežerų šalis, kuri eksportuoja daugiausia medienos. Derlingos pietinės dalies prerijos leidžia Kanadai išlikti kviečių didžiųjų eksportuotojų gretose. Valstybinės anglų ir prancūzų kalbos atspindi šios šalies kolonizavimo nuo XVII a. istoriją. 1931 m. tapusi nepriklausoma parlamentinė valstybė iki šiol kaip Britanijos tautų sandraugos narė simboliškai savo monarchu pripažįsta Jungtinės Karalystės monarchus.

Didysis Lokių ežeras (Great Bear Lake)

Didžiausias Kanados ežeras. Jo plotas beveik prilygsta pusės Lietuvos teritorijai, didžiausias gylis 446 metrų. Pavadinimas liudija apie 1800 m. čia atklydusių europiečių sutiktus gyvūnus.

Miškai

Kanadoje yra apie 400 mln. ha miško. Tai sudaro apie 40% šalies teritorijos, 30% pasaulio taigos plotų ir apie 10% pasaulio miškų apskritai. Kanada pagal miškų plotą pasaulyje užima trečią vietą.

Nahanio (Nahanni) nacionalinis parkas

Žavi Pietų Nahanio (South Nahanni) upės, tekančios keturiomis kilometro gylio kanjonais, ir 90 m. aukščio Virdžinijos (Virginia) krioklio grožiu. Į UNESCO pasaulio gamtos ir kultūros paveldo sąrašą įtrauktas nacionalinis parkas Kanados šiaurės vakaruose pasiekiamas tik valtimi ar lėktuvu, nes jį sausumos transportu praktiškai neįmanoma patekti.

Kanada
Plotas: 9 976 137 km²
Sostinė: Ottawa 1 mln.
Didžiausi miestai: Toronto 2,7 mln., Montréal 1,7 mln., Calgary 1,3 mln., Edmonton 1 mln., Winnipeg 749 000, Vancouver 662 000, Hamilton 569 000, Québec 549 000
Valdymo forma/santvarka: parlamentinė monarchija britų sandraugoje
Administracinis suskirstymas: 10 provincijų ir 3 teritorijos
Gyventojų: 38,7 mln., miestuose 82%; tankumas 3,8 žm./km²; vid. gyv. trukmė 83 metai (moterų 85, vyrų 81)
Etninės grupės: anglų kilmės 28%, prancūzų kilmės 23%, kiti europiečiai 15%, indėnai 2%, kiti 32%
Kalbos: anglų, prancūzų (abi ofic.)
Raštingumas: 99%
Religijos: krikščionys 53%, musulmonai 5%, kiti 7%, ateistai 35%
Piniginis vienetas: Kanados doleris (CAD) = 100 centų
BVP 1 gyv./metus: 59 800 JAV \$

Kanados Uolinių kalnų (Rocky Mountains) parkai

Kanados Uoliniuose kalnuose (Rocky Mountains) yra įkurti 4 nacionaliniai parkai. Seniausiame Kanadoje Banfo (Banff) nacionaliniame parke, kuris įkurtas 1885 m., galima grožėtis ledynais ir ledo laukais, ežerais, spygliuočių miškais ir alpinėmis pievomis. Šis parkas vienas lankomiausių. Jį per metus aplanko iki 5 mln. žmonių, tad kilo grėsmė jo natūraliai aplinkai. Gretimuose parkuose taip pat saugomi kalnų kraštovaizdžiai su ledynais, kriokliais, ežerais ar karstosiomis versmėmis. Banfo nacionaliniame parke gyvena grįžlių ir juodųjų lokių.

Mastelis 1 : 17 000 000
0 170 340 510 km

Ilulisato (Ilulissat) fiordas

Grenlandijos vakarinėje dalyje 6–13 km pločio ir 56 km ilgio fiordas. Vieno iš greičiausiai judančių (19 m per dieną) Sermeq Kujalleq ledyno žiotys. Fiordas įtrauktas į UNESCO pasaulio gamtos ir kultūros paveldo sąrašą.

Grenlandijos vėliava ir herbas

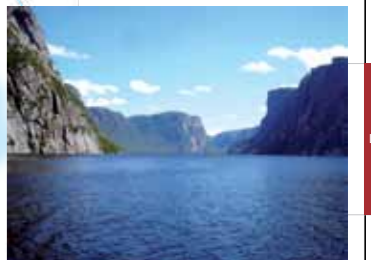
Grenlandija (Kalaallit Nunaat, Grønland)

Didžiausia pasaulio sala, prieš tūkstantį metų tokį pavadinimą gavusi dėl žaliuojančios augalijos. Dabar yra atvirkščiai – apie 80% salos dengia ledynai. Suformavę raižytus krantus su daugybe fiordų vietomis slėgia salą iki 3 km storio sluoksniu. Autonomiją nuo Danijos turinčioje Grenlandijoje gyvena apie 60 tūkst. žmonių, iš kurių 88% – inuitų (eskimų) arba mišrios kilmės – inuitų ir danų palikuonių, 12% – danų. Dauguma gyventojų įsikūrę salos pietvakariuose, kur ne toks atšiaurus klimatas. Pagrindinis Grenlandijos pajamų šaltinis – krevečių žvejyba, bet jau rengiama ir naudingųjų iškasenų gavybos planų. Sala patraukli ir turistams, tačiau labai trumpas turizmo sezonas. Saloje po ledo skydu slypi dar neištirti žemės turtais.

L'Anse aux Meadows

Apie tūkstantio metų senumo archeologinė vietovė Niufaundlando (Newfoundland) salos šiaurinėje dalyje. Vienintelė iki šiol aptikta vikingų gyvenvietė Šiaurės Amerikoje už Grenlandijos ribų. Rasta gyvenamųjų pastatų, dirbtuvių, skandinavijos kilmės buities rakandų.

Gros Morne (Gros Morne) nacionalinis parkas

Nacionaliniame parke Niufaundlando (Newfoundland) saloje saugomi milijardų metų senumo pasaulio uolienuų sluoksniai, natūralus kalnų landšaftas, fiordai, pakrančių uolos. Parke gyvena lušių, baribalų, elnių karibu, poliariinių kiškių, briedžių. Dėl geologinės reikšmės parkas įtrauktas į UNESCO pasaulio gamtos ir kultūros paveldo objektų sąrašą.

Monrealis (Montréal)

Antras pagal dydį Kanados miestas, kuriame gyvena apie 2 mln. žmonių, yra įsikūręs prie Šv. Lauryno (St. Lawrence) upės. Kanados pramonės, prekybos ir finansų centras, svarbiausias jūrų uostas. Monrealis patenka tarp penkių didžiausių pasaulio prancūzakalbių miestų.

Administracinis žemėlapis

Lietuvos teritorija suskirstyta į 10 aukštesnių administracinių vienetų – apskričių ir 60 žemesnių administracinių vienetų – savivaldybių. Savivaldybės tarybą renka gyventojai. Savivaldybė turi įstatymu ribojamą sprendimų priėmimo laisvę, kuria remdamasi gali priimti sprendimus, atitinkančius vietos gyventojų poreikius, taip pat turi vykdyti kai kurias valstybės jai perduotas funkcijas. Gyventojai turi teisę dalyvauti svarstant ir tvarkant viešuosius reikalus. Savivaldybių teritorija suskirstyta į seniūnijas. Teritoriniu požiūriu Lietuva yra vientisa, arba kitaip – unitarinė, valstybė. Šalyje galioja viena Konstitucija, yra vienas parlamentas (Seimas), Vyriausybė. Administraciniai dariniai paklūsta centrinei valdžiai. Ateityje numatoma dabartinę administracinę suskirstymą į apskritis keisti į didesnius regioninius vienetus.

Valstybės teritorija

Lietuvos sausumos teritorija apima 65 300 km². Lietuva nėra didelė, tačiau net 22 Europos valstybės mažesnės už mūsų šalį. Į sausumos teritorijos plotą įskaičiuojami vidaus vandens: ežerai, tvenkiniai, upės. Kuršių marių šiaurinė dalis taip pat priskiriama prie Lietuvos vidaus vandenų. Mūsų šaliai priklauso ne tik sausumos teritorija, bet ir teritoriniai vandenys – 12 jūrmilių (22,2 km) ruožas Baltijos jūroje prie mūsų valstybės pakrantės, kurių plotas – apie 1 700 km². Lietuvos teritoriniuose vandenyse, kaip ir sausumoje, galioja Lietuvos Respublikos įstatymai. Drauge su teritoriniais vandenimis Lietuvos teritorija apima 67 000 km². Už teritorinių vandenų plyti maždaug 4 800 km² Lietuvai priklausanti išskirtinė ekonominė zona. Tai jau ne Lietuvos teritorija. Čia galioja tarptautinė teisė, vyksta intensyvi laivyba. Bet šioje zonoje Lietuva turi išimtinių teisių žvejoti, atlikti mokslinius tyrimus, eksploatuoti naudingąsias iškasenas jūros dugne.

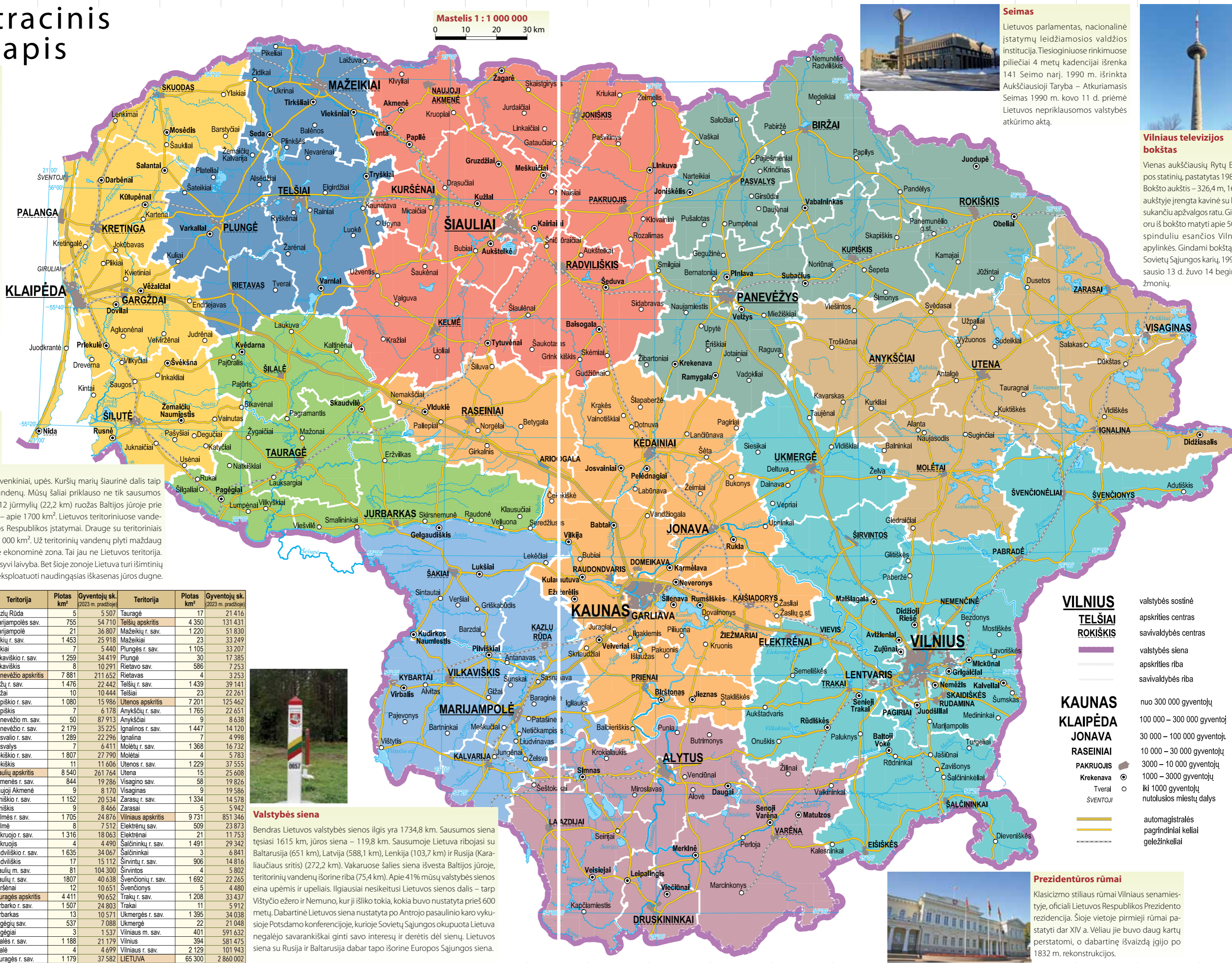
Teritorija	Plotas km ²	Gyventojų sk. (2023 m. pradžioje)	Teritorija	Plotas km ²	Gyventojų sk. (2023 m. pradžioje)	Teritorija	Plotas km ²	Gyventojų sk. (2023 m. pradžioje)
Alytaus apskritis	5 425	135 367	Kazlų Rūda	5	5 507	Tauragė	17	21 416
Alytaus m. sav.	40	51 856	Marijampolės sav.	755	54 710	Telšių apskritis	4 350	131 431
Alytaus r. sav.	1 404	25 356	Marijampolė	21	36 807	Mažeikiai r. sav.	1 220	51 830
Druskininkų sav.	454	20 229	Šakių r. sav.	1 453	25 918	Mažeikiai	23	33 249
Druskininkai	24	13 170	Šakiai	7	5 440	Plungės r. sav.	1 105	33 207
Lazdijų r. sav.	1 309	17 452	Vilkaviškio r. sav.	1 259	34 419	Plungė	30	17 385
Lazdijai	5	3 895	Vilkaviškis	8	10 291	Rietavo sav.	586	7 253
Varėnos r. sav.	2 218	20 474	Panevėžio apskritis	7 881	211 652	Rietavas	4	3 253
Varėna	12	8 042	Biržų r. sav.	1 476	22 442	Telšių r. sav.	1 439	39 141
Kauno apskritis	8 089	580 333	Biržai	10	10 444	Telšiai	23	22 261
Birštono sav.	124	4 120	Kupiškio r. sav.	1 080	15 986	Utenos apskritis	7 201	125 462
Birštonas	13	3 094	Kupiškis	7	6 178	Anykščių r. sav.	1 765	22 651
Jonavos r. sav.	944	41 567	Panevėžio m. sav.	50	87 913	Anykščiai	9	8 638
Jonava	14	27 134	Panevėžio r. sav.	2 179	35 225	Ignalinos r. sav.	1 447	14 120
Kaišiadorių r. sav.	1 087	29 338	Pasvalio r. sav.	1 289	22 296	Ignalina	7	4 998
Kaišiadorys	9	8 590	Pasvalys	7	6 411	Molėtų r. sav.	1 368	16 732
Kauno m. sav.	157	305 120	Rokiškio r. sav.	1 807	27 790	Molėtai	4	5 783
Kauno r. sav.	1 496	99 265	Rokiškis	11	11 606	Utenos r. sav.	1 229	37 555
Kėdainių r. sav.	1 677	45 834	Šiaulių apskritis	8 540	261 764	Utena	15	25 608
Kėdainiai	14	23 447	Akmėnės r. sav.	844	19 286	Visagino sav.	58	19 826
Prienų r. sav.	1 031	24 914	Nauijoji Akmenė	9	8 170	Visaginas	9	19 586
Prienai	9	8 894	Joniško r. sav.	1 152	20 534	Zarasų r. sav.	1 334	14 578
Raseinių r. sav.	1 573	30 175	Joniškis	9	8 466	Zarasai	5	5 942
Raseiniai	9	9 763	Kelmės r. sav.	1 705	24 876	Vilniaus apskritis	9 731	851 346
Klaipėdos apskritis	5 209	336 104	Kelmė	8	7 512	Elektrėnų sav.	509	23 873
Klaipėdos m. sav.	98	158 420	Pakruojio r. sav.	1 316	18 063	Elektrėnai	21	11 753
Klaipėdos r. sav.	1 336	63 862	Pakruojis	4	4 490	Šalčininkų r. sav.	1 491	29 342
Gargždai	12	15 932	Radviliško r. sav.	1 635	34 067	Šalčininkai	3	6 841
Kretingos r. sav.	989	37 670	Radviliškis	17	15 112	Širvintų r. sav.	906	14 816
Kretinga	13	17 207	Šiaulių m. sav.	81	104 300	Širvintos	4	5 802
Neringos sav.	90	4 022	Šiaulių r. sav.	1807	40 638	Švenčionių r. sav.	1 692	22 265
Palangos m. sav.	79	18 132	Kursėnai	12	10 651	Švenčionys	5	4 480
Skuodos r. sav.	911	15 484	Tauragės apskritis	4 411	90 652	Trakų r. sav.	1 208	33 437
Skuodas	5	5 346	Jurbarko r. sav.	1 507	24 803	Trakai	11	5 912
Šilutės r. sav.	1 706	38 514	Jurbarkas	13	10 571	Ukmergės r. sav.	1 395	34 038
Šilutė	13	16 200	Pagėgių sav.	537	7 088	Ukmergė	22	21 048
Marijampolės apskritis	4 463	135 891	Pagėgiai	3	1 537	Vilniaus m. sav.	401	591 632
Kalvarijos sav.	441	9 913	Šilalės r. sav.	1 188	21 179	Vilnius	394	581 475
Kalvarija	3	4 025	Šilalė	4	4 699	Vilniaus r. sav.	2 129	101 943
Kazlų Rūdos sav.	555	10 931	Tauragės r. sav.	1 179	37 582	LIETUVA	65 300	2 860 002

Valstybės siena

Bendras Lietuvos valstybės sienos ilgis yra 1734,8 km. Sausumos siena tęsiasi 1615 km, jūros siena – 119,8 km. Sausumoje Lietuva ribojasi su Baltarusija (651 km), Latvija (588,1 km), Lenkija (103,7 km) ir Rusija (Karaliaučiaus sritis) (272,2 km). Vakaruose šalies siena išvesta Baltijos jūroje, teritorinių vandenų išorine riba (75,4 km). Apie 41% mūsų valstybės sienos eina upėmis ir upeliais. Ilgiausiai nesikeitusiai Lietuvos sienos dalis – tarp Vištyčio ežero ir Nemuno, kur ji išliko tokia, kokia buvo nustatyta prieš 600 metų. Dabartinė Lietuvos siena nustatyta po Antrojo pasaulinio karo vykusioje Potsdamo konferencijoje, kurioje Sovietų Sąjungos okupuota Lietuva negalėjo savarankiškai ginti savo interesų ir derėtis dėl sienų. Lietuvos siena su Rusija ir Baltarusija dabar tapo išorine Europos Sąjungos siena.

Mastelis 1 : 1 000 000

0 10 20 30 km

Seimas

Lietuvos parlamentas, nacionalinė įstatymų leidžiamosios valdžios institucija. Tiesioginiuose rinkimuose piliečiai 4 metų kadencijai išrenka 141 Seimo narį. 1990 m. išrinkta Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas 1990 m. kovo 11 d. priėmė Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo aktą.

Vilniaus televizijos bokštas

Vienas aukščiausių Rytų Europos statinių, pastatytas 1980 m. Bokšto aukštis – 326,4 m, 165 m aukštyje įrengta kavinė su besisukančiu apžvalgos ratu. Giedru oru iš bokšto matyti apie 50 km spinduliu esančios Vilniaus apylinkės. Gindami bokštą nuo Sovietų Sąjungos karių, 1991 m. sausio 13 d. žuvo 14 beginklių žmonių.

VILNIUS TELŠIAI ROKIŠKIS

valstybės sostinė
apskritis centras
savivaldybės centras
valstybės siena
apskritis riba
savivaldybės riba

KAUNAS KLAIPĖDA JONAVA

100 000 – 300 000 gyventojų
30 000 – 100 000 gyventojų
10 000 – 30 000 gyventojų
3000 – 10 000 gyventojų
1000 – 3000 gyventojų
iki 1000 gyventojų
nutolusios miestų dalys

Prezidentūros rūmai

Klasicizmo stiliaus rūmai Vilniaus senamiestyje, oficiali Lietuvos Respublikos Prezidento rezidencija. Šioje vietoje pirmieji rūmai pastatyti dar XIV a. Vėliau jie buvo daug kartų perstatyti, o dabartinę išvaizdą įgijo po 1832 m. rekonstrukcijos.

